

Motion till riksdagen 2019/20:2836

av **Fredrik Schulte (M)**

Reformera och strama åt bidragssystemen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strama åt bidragssystemen med utgångspunkt i det som anförs i motionen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den svenska bidragspolitiken ligger i hjärtat av de flesta allvarliga samhällsproblem vi ser idag genom att bygga en ekonomisk struktur som låser fast människor, då särskilt utrikes födda, i utanförskap. Detta skapar i sin tur de många problem med kriminalitet, ärftlighet av socioekonomisk utsatthet och ett kulturellt utanförskap vilket bidrar till samhällsmotsättningar som finns utbrett i utanförskapsområden. Generositeten i de svenska bidragssystemen har också varit en bidragande orsak till att många sökt asyl i just Sverige och inte andra västländer. Att strama åt bidragen kommer inte lösa alla samhällsproblem vi står inför, men det är den mest avgörande faktorn politiken i direkt mening kan påverka.

Regeringen Reinfeldt tillrättalade många av de problem med bidragsberoende som skapades i samband med 90-talskrisen och som sedan kom att öka under början av 2000-talet. Då handlade problemen om att ”Svensson-Svensson” i för hög utsträckning levde på A-kassa, var sjukskrivna eller förtidspensionerade. Idag handlar det snarare om ett ”nytt utanförskap” där främst utrikesfödda som asyl- eller anhöriginvandrat lever i bidragsberoende nästan helt utan någon förankring på arbetsmarknaden.

Att för generösa bidragssystem skapar bidragsberoende och hämmar sysselsättning finns det ett solitt ekonomiskt teoretiskt och empiriskt stöd för. I teoretisk mening styrs arbetsutbudet av reservationslönen – den alternativa inkomsten som en person kan få istället för arbete. Ingen eller få tar ett arbete som ger mindre betalt än man får i bidrag. Höga bidrag leder också till att människor söker färre jobb vid arbetslöshet, blir mer selektiva i vilka jobb de tackar ja till, fastnar i dåliga rutiner och så vidare. Detta sker ofta i kombination med att man bryts ned mentalt och tillslut inte orkar ta sig över

tröskeln in på arbetsmarknaden. För många som kommit hit som asyl- eller anhörig- invandrare kommer man dessutom ofta från sammanhang där ett liv på socialbidrag ger en avsevärt högre materiel standard än tillvaron i hemlandet, varför det redan från börja finns svaga incitament att söka jobb.

Hur vi utformar bidragssystemen får kort och gott påverkan på hur många som befinner sig i utanförskap. Att vifta bort detta med att alla ”egentligen” är ”dygdiga lutheraner” som alltid gör sitt absolut yttersta för att göra rätt för sig är ett uttryck för en naivitet som angränsar till dumhet.

Det omfattande bidragsberoendet är också synnerligen kostsamt för samhället. Förenklat kan man säga att var femte skattekrona går till att finansiera bidrag och utanförskap. Sveriges höga skattetryck kan i stor utsträckning förklaras av detta. Skulle samma kostnader minska med en tredjedel skulle Sverige nästan ha ett för Europa genomsnittligt skattetryck – helt utan andra besparingar. De höga svenska skatterna går inte till välfärden utan till höga bidragskostnader. Jämför man Sverige med till exempel Kanada har vi nästan ett 50 % högre skattetryck samtidigt som resurserna kanadensarna lägger på välfärdens kärna nästan i paritet med Sverige. Även om utanförskapet minskat från motsvarande drygt 1,1 miljoner människor som heltidsförsörjdes av bidrag till 772 275 i genomsnitt för 2018 (SCB), är det fortfarande mellan var 10:e till var 8:e (beroende på hur man räknar) av den arbetsföra befolkningen.

Inte minst är idén bakom den svenska bidragsstaten omoralisk. Samhällsgemenskapen finns inte till för att vissa ska leva på andras bekostnad utan att bidra. Utgångspunkten måste vara att människor klarar sin egen försörjning och att de som arbetar inte ska få sin frihet begränsad av att betala höga skatter för att bekosta levernet för människor som kan och borde försörja sig själv. Den svenska bidrags- och offermentaliteten att det alltid är någon annans fel att man inte har ett jobb måste brytas! Det krävs ett nytt svenskt samhällskontrakt byggd på att välfärdsstaten ska garantera en vård, skola och omsorg i världsklass till alla oavsett inkomst samt erbjuda en grundläggande trygghet när man inte klarar sin egen försörjning. Samma grundtrygghet kan dock inte vara mer än just en grundtrygghet.

Därför måste det löna sig att arbeta i jämförelse med att leva på bidrag. En familj med tre små barn och två föräldrar som lever på socialbidrag (försörjningsstöd) och bor i en lägenhet med en hyra och övriga fasta kostnader på 8 000 kr i månaden krävs det en inkomst på drygt 30 000 kr/mån för att det ska löna sig för en av föräldrarna att arbeta. Många av de som asyl- och anhöriginvandrat till Sverige under senare år har helt enkelt inte och kan inte under överskådlig framtid förvärva det humankapital som krävs för att få en anställning som ger motsvarande inkomstnivå. Systemet bygger in utanförskap.

Att komma tillrätta med detta är inte en direkt avgörande fråga för vårt välståndsskapande, men det är en statsfinansiellt viktigt fråga för att minska kostnadstrycket som bidrag och utanförskapet kostar samhället. Inte minst är det en avgörande fråga för att skapa incitament att klara sin egen försörjning för att bryta problemen i utanförskapsområden. Även andra åtgärder är nödvändiga så som sänkta inkomstskatter (för att också på så sätt göra arbete mer lönsamt) och förbättringar av utbildningsväsendet, men att strama åt bidragen är också centralt.

A-kassan och sjukersättning

Ett första steg för att reformera bidragssystemet i linje med ovanstående inriktning bör vara att A-kassan och sjukpenningen får ett lägre tak på motsvarande den tidigare

maxnivån för A-kassan som rådde före 2015. Ersättningsgraden i båda stödsystemen bör också trappas ner på samma sätt som A-kassan gör idag men i ytterligare ett steg till 65 % efter två tredjedelar av ett år. Detta för att skapa en incitamentsstruktur som signalerar att bidragsförsörjning är en lösning i ett övergångsskede i livet och inte en permanent försörjning. På samma sätt bör även taket minska i samma takt och med samma procentuella omfattning som ersättningsgraden. Minimiersättningen för respektive system bör dock ligga kvar på samma nivå. Vill man ha högre ersättningar får man skaffa sig en privat försäkring. Därutöver bör ytterligare ett karensavdrag införas under den tredje sjukveckan.

Jobb och utvecklingsgarantin år 2–4

Efter ett kalenderår med A-kassa eller sjukpenning bör man utförsäkras från bägge ersättningssystem, undantaget om man lider av allvarliga sjukdomar i linje med regelverket som tidigare rådde med en ”bortre parentes” i sjukförsäkringen. Då bör man – som idag med A-kassan – hamna i ”Jobb och utvecklingsgarantin” som bör ha en platt ersättning motsvarande miniminivån i A-kassan. Efter totalt fyra år i utanförskap bör den enskilde överföras till vad som nedan beskrivs som ”underhållsjobb”.

Åtstramning av socialbidraget och etableringsersättning

Andelen i utanförskap som går på socialbidrag (försörjningsstöd) och etableringsstöd har ökat påtagligt det senaste decenniet. Som redogjorts för ovan är incitamenten för arbete mycket svaga för familjer som är helt beroende av socialbidrag. Därför bör riksnormen för socialbidraget och etableringsersättningen generellt minska med 10 % för att förstärka drivkrafterna att ta sig in på arbetsmarknaden. Därtill bör inskärpningar av regelverken göras så att det blir obligatoriskt för kommuner att göra oanmälda hembesök för att säkerställa att bidragen går till rätt personer och att fusk inte förekommer. Likaså bör alla som lever på bidrag omfattas av aktivitetskravet och avkrävas motprestation så som att delta i arbetsträning eller utbildning för att öka sannolikheten att i framtiden kunna klara sin egen försörjning. Det bör också vara förbjudet för kommuner att ge högre ersättning än riksnormen annat än vid synnerligen ömmande situationer. Försörjningsstöd bör inte heller kunna ges till EU-migranter eller invandrare som uppehåller sig illegalt i landet. Avslutningsvis bör ersättningsmodellen även ändras så att bidragskompensation för mat och livsmedel ersätts med matkuponger.

”Underhållsjobb” eller indragna bidrag efter 4 år i utanförskap

För att klara integrationen på arbetsmarknaden måste arbetsmarknaden breddas med fler jobb som inte kräver gymnasiekompetens. Det offentliga roll i detta bör i mindre utsträckning fokusera på anställningssubventioner och AMS-politiken och istället ersättas med en kraftig ökad offentlig efterfrågan på liknande jobb. Detta bör framförallt ske genom att det offentliga höjer sina ambitionsnivåer för skötseln av det offentliga rummet. Klotter bör saneras oftare och snabbare, offentliga soptunnor tömmas mer regelbundet, gräset i offentliga parker klippas mer frekvent och så vidare. Detta är arbeten som inte kräver omfattande förkunskaper och som skulle skapa ett stort mervärde för allmänhetens intryck av hur samhället styrs. Att sköta det offentliga

rummet ökar också den upplevda tryggheten vilket i förlängningen ökar den faktiska tryggheten. Efter fyra år av utanförskap bör man därför erbjudas en anställning i ett nytt statligt företag som påminner om Samhall eller i privata motsvarigheter. Samtidigt bör delar av resurserna som idag läggs på arbetsmarknadspolitiska program användas för att just höja kommunernas efterfrågan på samma tjänster. Målsättningen ska vara att samtliga som befunnit sig i utanförskap ska få en sådan anställning. Den som nekar samma erbjudande eller aktivt bedöms obstruera på sin nya arbetsplats ska få sina bidrag indragna. Åtgärden bör omfatta alla som varit i utanförskap längre än fyra år som inte alltjämt har rätt till sjukpenning på grund av allvarlig sjukdom eller lider av omfattande sociala eller psykologiska problem att de inte alls bedöms kunna delta på en arbetsplats.

Ett bidragstak på 20 000 kr/mån

För att säkerställa att ingen familj befinner sig i en situation som beskrivits ovan, att det är så gott som utsiktslöst att en av föräldrarna får ett arbete som ger mer i lön än vad familjen får i försörjningsstöd, bör ett bidragstak på en maximal ersättning om 20 000 kr per månad införas. Endast i synnerligen ömmande situationer bör kommuner ges möjlighet att ge mer i ersättning. För att säkerställa att bidragstaket upprätthålls på ett konsekvent sätt bör det offentliga upprätta en databas som automatiskt samkör alla bidragsutbetalningar. Att värna den enskildes integritet är en av statens grundfunktioner. Den som uppbär ersättningar från det offentliga får dock finna sig i att samma information finns lättillgängligt i en offentlig databas i syfte att automatiskt stoppa överutnyttjanden av bidragssystemen.

Barnbidrag och föräldraledighet

En av den svenska bidragsstatens värsta inlåsningseffekter som skapar bidragsberoende hos föräldrar med många barn. Detta är särskilt allvarligt ur integrationspolitiskt hänseende. Därför bör inget flerbarnstillägg utgå för mer än tre barn och nivån bör sänkas med 10 %. Den senaste höjningen av föräldraförsäkringens garantinivå från 225 kr till 250 kr bör även återställas. Likaså bör den 13:e månaden i föräldraförsäkringen avvecklas. Nyanlända bör inte heller ha rätt till föräldrapenning innan de erhållit uppehållstillstånd.

Pension och förtidspension

Garantipensionens nivå är en svår fråga där man måste balansera mellan att ge gamla en värdig ålderdom samtidigt som det måste spela roll huruvida man arbetat under sitt yrkesliv eller inte. Att tidigare asylsökande och anhöriginvandrare kan kvalificera till garantipensionen utan att uppfylla grundkraven innebär en oacceptabel orättvisa i detta hänseende. Detta bör ändras och de som idag får garantipension på samma premisser bör få den indragen och istället söka äldreförsörjningsstöd. Det är inte heller rimligt att förtidspension (sjuk- och aktivitetsersättning) ska ge likamycket eller mer än reguljär pension. Därför bör tak och ersättningsgrad för förtidspensionen (sjukersättning) sänkas med knappt åtta respektive till drygt 13 procent.

Studiebidrag och studiemedel

För att tydligare markera att man bär ansvar för sin egen försörjning och belöna eget arbete bör studiemedlet (för högskole-, universitets-, yrkes-, komvux- samt folkhögskolestudierstudier) minska med 500 kr. Istället bör lånedelen öka med motsvarande summa. Studiebidraget för gymnasiestudier bör minska med 250 kr.

Fredrik Schulte (M)